

KÖRÜN

TAŞI

CELÂL ÜSTER

Kültür, Sanat ve
Edebiyat Üstüne
Güncel Denemeler

CELÂL ÜSTER
KÖRÜN TAŞI

© 2018, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Nisan 2018, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Emre Taylan

Düzeltili: Mert Tokur

Mizanpaj: Atahan Sıralar

Kapak tasarımı: Lom Creative (lom.com.tr)

Utku Lomlu, Sanat Yönetmeni

Eda Gündüz, Grafik Tasarım

Kapaktaki çizim: Semih Poroy

Kapak baskı: Saner Basım Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Litros Yolu 2. Matbaacılar Sit. No: 2/4 2BC 3/4

Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 35382

İç baskı ve cilt: Yıldız Matbaa Mücellit

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. Dalgıç İş Merkezi No: 3 Kat: 2

Topkapı-Zeytinburnu

Sertifika No: 33837

ISBN 978-975-07-3730-5

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750737305

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

CELÂL ÜSTER
KÖRÜN TAŞI

DENEME

♥can

CELÂL ÜSTER, 1947'de İstanbul'da doğdu. İlkokulu Şişli Terakki Lisesi'nde okudu; İngiliz Erkek Lisesi ve Robert Academy'yi bitirdikten sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde öğrenim gördü. George Thomson'ın *Tarihöncesi Ege* adlı yapıtının çevirisiyle 1983'te *Yazko Çeviri* dergisinin Azra Erhat Çeviri Ödülü'ne değer görüldü. *İzlerimiz*, *Yeni Dergi*, *Yeni Adımlar*, *Aries*, *Sözcükler*, *Notos* gibi dergilerde çevirileri yayımlandı. Gelişim Yayınları ve Adam Yayınları gibi yayınevlerinde ve *AnaBritannica Genel Kültür Ansiklopedisi*'nde editörlük yaptı. *Belgelerle Türk Eczacılığı* (Eczacıbaşı), *National Geographic Fotoğraflarıyla İstanbul* (Türkiye İş Bankası), *Metropolis: Ana Tanrıça Kenti* (Philsa), *Unforgettable/Unutulmaz Dizisi* (BBC Books/Boyut Yayınları), *Ortak Kültürel Miras: Birlik İçinde Çokluk* (Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü) gibi kitapların editörlüğünü; 1982-1993 ve 2008-2014 arasında *Cumhuriyet* gazetesinin kültür editörlüğünü; ilk yayımlandığı yıllarda *Cumhuriyet Kitap*'ın, uzun yıllar *P Dünya Sanatı Dergisi*'nin, 2003-2008 arasında Can Yayınları'nın yayın yönetmenliğini üstlendi. *Yeni Yüzyıl*, *Yeni Binyıl* ve *Radikal Kitap*'taki "Yeryüzü Kitaplığı" yazılarını *Cumhuriyet Kitap*'ta sürdürdü. "Körün Taşı" yazılarını *Cumhuriyet*'in kültür sayfalarında sürdürüyor. Robert Louis Stevenson, H.G. Wells, Jaroslav Hašek, James Joyce, Isaac Bashevis Singer, D.H. Lawrence, Julius Fučík, Liam O'Flaherty, George Orwell, Wolfgang Borchert, Juan Rulfo, Iris Murdoch, Maurice Sendak, Roald Dahl, Jorge Luis Borges, İsmail Kadare, Mario Vargas Llosa, Paulo Coelho, Willis

Barnstone ve John Berger gibi yazarların yapıtlarının yanı sıra Marx ve Engels'in *Komünist Manifesto'su* ve Lenin'in *Devlet ve Devrim'i* gibi Marksist klasikleri dilimize kazandırdı. Eski çağlardan günümüze ünlü yazarlar ve düşünürlerden özlü sözleri *Sözü Özü*, eski ozanlardan sevda şiirlerini *Aşk Olsun* adlı kitaplarda bir araya getirdi. *İngiliz ve Amerikan Edebiyatında Kısa Öykünün Büyük Ustaları* adlı bir seçki hazırladı.

İÇİNDEKİLER

Öndeyiş.....	13
Ver Bir <i>Hüzünlü!</i>	15
Hayatımda Bir Harold Pinter İronisi.....	17
Geronimo'nun Acı Gülümseyişi.....	20
Ya Türkçeyi Kim Savunacak?.....	24
“Mizah Duyarlığı Hasar Görmemiş!”.....	26
Hepimizin Bir “Masalcı”sı Olmalı.....	28
<i>Akdeniz</i> İçin Suç Duyurusu.....	32
Bizim Heykeller Bir Dile Gelse... ..	35
Amerika, ABD Değil!.....	39
“Kitapsever” Bir Hırsız.....	41
Avrupa'yı Tır Tır Titretir.....	44
İktidarla Dans Etmek Zordur.....	47
“Yeni Türkiye”nin Özeti.....	51
Kan ve Candır Bedeli... ..	55
Kentin Orta Yerinde “Tecavüz”	59

Her Yayıncı <i>Küçük Prens</i> 'ini Bekler.....	62
Yazarın Devletle İmtihanı	65
Bir Sis Çanı Gibi Gecenin İçinde.....	69
Ne Bereketli Yılmış 1915... ..	72
En Güzel Armağan, Şiir.....	76
İnsan, Hayvanlığı Kültürle Aşar	79
Dilini Eşekarısı Soksun.....	81
Savaş Karşısı Bir Başyapıt	84
Nedir Değişen?	87
Süngülerden Bir Taht.....	91
Kıyıma Kıyıma Teneke Çalalım.....	94
Yalanın Düşmanları.....	97
<i>Komünist Manifesto</i> ve Özgürlük.....	100
Bugünden Söz Eden Bellek	102
Hiper-Kapitalist Kültür.....	105
Ekonomi Politiğin Tapınaklarında.....	108
Körfez'de Sanat ve İkiyüzlülük.....	111
Bizde Nesimî Çoktur	114
Çırılçıplak, İncecik... ..	117
Uyumak, Uyanmak... ..	121
Altmış Yıl Önce, Altmış Yıl Sonra	123
Rüşdi, Rüşdünü İspatlıyor.....	126
Molivos'un Çakıltaşları.....	128
Restorasyon Afetleri.....	130

Görünmeyen Görüntünün Dehşeti.....	132
Benim “Kavgam” Yasaklarla.....	134
Aşraf Fayad’a Özgürlük.....	137
Egemenlik Kayıtsız Şartsız Doğan Hızlan’ındır.....	139
Bir Fotoğraf Bin Sözcüğe Bedel	143
Söz de Bir Eylemdir.....	147
Cehennemden Kaçış.....	150
Bir Öldüler, Pir Öldüler.....	154
Bir “Gazete”, Bir “Düşünce” Demektir.....	156
“Ciciği Bereliler”in Yazarı.....	158
Kültür Simyacısı.....	161
Yazara Ödül Yerine Yazarın Kellesine Ödül!	163
Şahitleri de Tutuklarlar... ..	166
Abidin Dino’nun Attığı “Gol!”.....	168
Futbol Topunun Dayanılmaz Hafifliği.....	171
Darbe-i Mesel.....	173
Sanat Her Şeye İyi Gelir.....	175
Homo Sapiens İkilemleri.....	177
Yazarları da Yarıştırırlar.....	181
Wajda: İnsanlığın Sesi	184
Aklımıza Dolanan “Ağ”.....	187
“Hadi, Cumhuriyet’e Gidiyoruz...”	189
“Ne Gündüz Biter, Ne Gece...”	191
Yaşar Kemal’i Özlerken.....	193

Tek Başına Kalsan da.....	195
Şimdi Uzak Yakın.....	198
Dans ve Müzik Lorca İçin Sevişti.....	200
Be Hey Gafil!	202
“El Pueblo, Unido...”	205
2017’de 1984.....	208
<i>Hayır De!</i>	211
Kaleci Yevtuşenko.....	214
Edebiyatın Kurduğu Kardeşlik.....	217
Heybeliada’nın Belleği	220
“Cahil”den “Korkuyorum”	223
“Hayır” Diyen İnsan.....	227
Konuş, Belleğim!	230
İyi ki Varsın Edebiyat.....	233
Hakkâri’de Kırk Mevsim.....	235

ÖNDEYİŞ

Yirmi yıla yakın bir süre *Cumhuriyet* gazetesinin kültür sayfalarını yönettim, bu süre içinde o sayfalarda pek çok yazarın köşe yazılarını ve birçok yazısını yayımladım, pek çok yazar ve sanatçıyla söyleşiler yaptım, sayısız haber hazırladım, ama yakın zamanlara kadar kendime bir “köşe” edinmedim.

Belki günlük gazetecilik uğraşının yoğunluğundan, belki gazeteciliği köşe yazarlığından çok habercilik olarak gördüğümünden. Kaldı ki, bizim gazetelerde köşe yazarından çok ne var ki?

Yıllar sonra hadi ben de bir şeyler yazayım bari dedimse de bir türlü düzenli bir gazete yazarı olamadım. Belirsiz aralıklarla bir şeyler karaladım.

Şimdi bakıyorum: Çoğu kez sanat ve edebiyat alanında yaşanan yasaklamalar, densizlikler karşısındaki tepkilerimi yazıya dökmüşüm, kültür dünyasında egemenlik kurmaya kalkışan bilirmelmezlere karşı öfkemi dile getirmişim, bu âlemde kol gezen cahillere yergi okları fırlatmışım.

Elinizdeki kitap, daha çok 2014-2017 yılları arasında yayımlanmış olan “Körün Taşı” yazılarından bir seçkiden oluşuyor. Ama bunların arasına *Radikal Kitap*'ta, *Cumhuriyet Kitap*'ta ve *kulturservisi.com*'da çıkmış bazı yazıları da katmadan edemedim.

Kitabı daha okunur kılmak için bazı yazılara küçük dokunuşlarda bulundum, bazılarını da azıcık kısalttım.

Körün taşı kelin başına denk gelmiş mi, siz karar verin.

Celâl Üster
Ocak 2018

VER BİR HÜZÜNLÜ!

Gabriel García Márquez'in son romanı sayabileceğimiz *Benim Hüzünlü Orospularım* Türkçede yeni yayımlanmış. Márquez'in yeni bir yapıtının yayımlanması, kuşkusuz, birçok ülke okuru için olduğu kadar Türkiye'deki okurlar için de önemli. Gazetelerde, kitap dergilerinde haberler, yazıyor çıkıyor; aslında novella diyebileceğimiz bu yapıta radyo izlencelerinde de yer veriliyor. Gerçi bunun için yalnızca yazarının Márquez olması bile yeterli, ama kitabın konusu onu daha da çekici kılıyor...

Doksanına yeni basmış eski bir gazeteci, ailesinin gereksinimlerini karşılamak için bekâretini satışa çıkaran genç bir fahişeyle sevişmeye kalkacak, ama sonunda hayatında ilk kez âşık olduğunu fark edecektir.

Márquez'in novellası akla hemen Yasunari Kavabata'nın 1961'de yayımlanmış olan *Uykuda Sevilen Kızlar*'ını getiriyor; hani şu yaşlı adamların afyonlanmış genç kızların yanında uyuyabilmek için para ödedikleri kurmaca yapıtı. Kaldı ki, Márquez de yeni romanıyla Kavabata'ya bir selam gönderdiğini yadsımıyor anladığım kadarıyla.

Ama benim niyetim ne *Benim Hüzünlü Orospularım* üstüne ahkâm kesmek ne de Márquez'in kitabıyla Kavabata'nın novellasını karşılaştırmak; yalnızca geçenlerde

kulaklarımı tırmalayan bir radyo izlencesi karşısındaki şaşkınlığımı paylaşmak.

İstanbul'dan yayın yapan radyolardan birini dinliyordum. Bir eleştirmenimizin Márquez'in yeni yapıtından söz ettiğini duyunca kulak kesildim. Eleştirmen, "*Benim Hüzünlü...*" dedi ve hemen ardından bir "biip" sesi işitildi. İlk teknik bir aksaklık sandım. ("Geri zekâlı mısın kardeşim, nerede yaşadığımızın farkında değil misin?" dediğinizi duyar gibi oluyorum.) Çok geçmeden her "*Benim Hüzünlü...*"nün ardından bir "biip" sesi gelmeye başlayınca aydım ve hemen radyoyu aradım. Telefona çıkan kardeşimiz, "orospularım" sözcüğünün geçmesinden çekindiklerini, bu sözcüğün yetkililerce sakıncalı bulunabileceğini, sonunda da radyoya kapatma cezasının bile gelebileceğini söyleyince, durumun açık seçik ayırdına vardım. Ben radyoculardan daha iyi mi bilecektim, demek "orospularım" dedin mi radyonun kapatılmasına el veren bir yasa vardı... Bir kitabın adında bile geçse...

Üstünden çok zaman geçmemişti, Beyoğlu'nun saygın kitabevlerinden birinde kitaplara göz gezdiriyordum. Müşterilerden birinin "Márquez'in son romanını" istediği çalındı kulağıma. Kitabevinin başındaki kişi tezgâhtar çocuğa seslendi: "Oğlum, *Hüzünlü*'lerden getir bir tane!"

Kıssadan hisse çıkarmaya ne hacet! Yasalara, kafalara bereket!

3 Haziran 2005

HAYATIMDA BİR HAROLD PINTER İRONİSİ

Geçenlerde İngiliz oyun ve senaryo yazarı Harold Pinter'ın hayata gözlerini yumduğunu –ki bu dünyada olup bitenlere hayatı boyunca hiç gözlerini kapamamıştı– öğrendiğimde, aklım 1960'ların ortalarına, İngiliz Erkek Lisesi'nde okuduğum yıllara gitti. O günlerde, birkaç arkadaş edebiyatı yakından izlemeye, yalnızca Türkiyeli yazarların değil, yabancı yazarların yapıtlarını da erişebildiğimizce okumaya çalışıyorduk. Bunda, kuşkusuz, o yılların ülkemize taşıdığı açılım ortamının da yadsınmaz bir payı vardı; ama edebiyat derslerini Tahir Alangu gibi hocadan görmenin payını da sanırım azımsamamak gerekir.

Sait Faik ve Sabahattin Ali'yi kendimizce keşfediyor, Orhan Kemal ve Yaşar Kemal'i oburcasına okuyor, Sartre ve Camus'den yapılan ilk çevirileri, '50 kuşağı yazarlarının kitaplarını kaçırmıyor, Oktay Rifat ve Melih Cevdet Garip'ten sonraki değişimlerini şaşkınlık ve hayranlıkla izliyor, İkinci Yeni'nin kimi şiirlerini cebimizde taşıyorduk. İngiliz ve Amerikalı yazarların kitaplarını, Latin Amerikalı ve Afrikalı yazarların bazı yapıtlarını Redhouse Kitabevi aracılığıyla getirttiğimi anımsıyorum.

Memet Fuat'ın yönettiği de Yayınevi ve *Yeni Dergi* de bu açılım ortamında benim için önemli bir yer tuttu-

yordu. Harold Pinter'ı da de Yayınevi'nin tek perdelik oyunlar dizisinden çıkan *Gitgel Dolap* adlı oyunuyla tanıyıştık; Ergun Sav'ın çevirisinden.

* * *

Hiç unutmuyorum, sınıf arkadaşlarım Cem Ergin ve Mehmet Gök'le birlikte, bu oyundaki kara mizah ve saçma'ya vurulmuştuk. O kadar ki, bir süre sonra, "Neden oynamıyoruz ki bu oyunu?" demeye başlamıştık. Bunda, yanılmıyorsam, gençliğin, belki de cehaletin verdiği cesaretle bu iki kişilik oyunu "dişimize göre" bulmamızın da payı yok değildi.

Sonunda "provalar"a başladık. Yanlış anımsamıyorsam, *Gitgel Dolap*'taki iki kiralık katilden Gus'ı Cem, Ben'i de Mehmet oynayacaktı; ben de yönetmendim! Provalar için okulun sahnesinin verilmemesinden nedenle hiç kuşkulanamamıştık. Pilavdan dönenin kaşığı kırılırsın! Bize kim engel olabilirdi ki! Provaları ders bitiminden sonra sınıfta karatahtanın önünde, bazen de bizim evde salonda yapıyorduk.

Artık oyunun ortaya çıktığına karar verdiğimizde, *Gitgel Dolap*'ı okulda oynayabilmek için yönetimden izin almamız gerektiğini fark edecek, başvurumuz okul müdürü Walter N. Birks tarafından geri çevrilince de büyük bir düş kırıklığına uğrayacaktık.

Sorun, görünürde, Pinter'ın oyununu Türkçe oynamak istememizden kaynaklanıyordu. Neden ille de Türkçe oynayacağız diye tutturdunuz diye soracak olursanız, her yıl bir "Shakespeare müsameresi"nin İngilizce sahnelenmesinden sıkılmıştık belki de. Çağdaş bir İngiliz yazarın oyunu neden Türkçe oynanmasındı ki?

Sizin anlayacağınız, kendimizden geçercesine yaptığımız provalardan aldığımız keyifle yetinmek zorunda

kaldık. Mr. Birks, tiyatrodaki parlak geleceğimizi (!) kartıvermişti.

* * *

Sonradan düşündüğümde, geri çevrilmemizin nedeninin yalnızca oyunu Türkçe oynama isteğimizin olmadığını, oyundaki uyumsuzluğun, toplumsal eleştirinin, argo diyalogların göz ardı edilemeyecek kadar büyük bir neden olduğunun ayırına varacaktım! Hem, bir türlü gökten yere indirmedikleri Shakespeare'den sonra, "saçma sapan" konuşmalar, dahası "anlamsız" suskunluklardan oluşan bir oyunun ne işi vardı English High School for Boys'da? Üstelik *Oda* ve *Gitgel Dolap* gibi ilk oyunlarını 1950'lerin sonlarında yazan Pinter, kendi ülkesindeki tutucu çevrelerce de yadırganmış, dahası dışlanmıştı.

* * *

Aradan yıllar geçecek, Pinter, 12 Eylül'ün kara izlerinin sürdüğü 1985 yılında Arthur Miller'la birlikte Uluslararası PEN adına ülkemize gelecekti. Askerî darbenin kurbanları ve aileleriyle görüşecek, edindiği izlenimlerden *Bir Tek Daha* ve *Dağ Dili* adlı iki kısa oyun kotaracak, bu yüzden bu kez Türkiye'nin tutucu çevrelerinin ağır suçlamalarına uğrayacaktı.

Ama kimse, hatta kendisi bile bilmiyordu ki, sonradan, 2005 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'ne değer görülen bu benzersiz yazar, Türkiye'de ilk kez 1960'larda kendi ülkesinin bir yurttaşı tarafından, İngiliz Erkek Lisesi'nin İngiliz müdürü tarafından engellenmişti. Bu da yeterince ya da fazlasıyla "İngiliz" bir ironi olsa gerekti...

2 Ocak 2009

“**Körün Taşı** yazılarında çoğu kez sanat ve edebiyat alanında yaşanan yasaklamalar, densizlikler karşısındaki tepkilerimi yazıya dökmüşüm, kültür dünyasında egemenlik kurmaya kalkışan bilirdilmezlere karşı öfkemi dile getirmişim, bu âlemden kol gezen cahillere yergi okları fırlatmışım. Körün taşı kelin başına denk gelmiş mi, siz karar verin...”

Celâl Üster’in gazete ve kitap eklerinde yazdıklarından derlenen bu çalışma, renkli, sıkı ve hınzırca bir deneme kitabı... 2014-2017 yılları arasında yazılan bu yazılardaki tartışma ve olaylar, yakından şahit olduğumuz bir atmosferi ortaya çıkarıyor.

Kapaktaki çizim: Semih Poroy

☞ canyayinlari.com ✈ twitter.com/canyayinlari f facebook.com/canyayinevi

ISBN: 978-975-07-3730-5

9 789750 737305